

Spektakel op het Zand

Interview met Anna Sparreboom

Tobias IJland

Gladiatorenspelen zijn lang nadat de laatste gladiator het loodje legde in de arena van de oudheid nog steeds een bron van vermaak. De spanning van levensgevaar, de opwinding van het publiek en het spektakel van de arena gonzen nog steeds na in de hedendaagse cultuur. Dat het gladiatorenspel nog steeds zo leeft in ons bewustzijn maakt dat we ons blijven verbazen over het wrede sadisme waar de ogenschijnlijk beschaafde Romeinse samenleving zich mee vermaakte. Maar er was een minder sadistische variant van het gladiatorenspel, namelijk het dierspel en het is naar deze spelen dat Anna Sparreboom, promovenda aan de UvA, haar onderzoek doet.

In de loop van haar studie geschiedenis in Utrecht specialiseerde Sparreboom zich onder begeleiding van Lucinda Dirven en Emily Hemelrijk al snel op het gebied van oudheidkunde. Deze interesse leidde tot het volgen van een onderzoeksmaster oudheidkunde aan de VU. Als studentassistent aan de UvA kwam ze met een onderzoeksvorstel naar venationes van het jaar 0 tot 400 na Christus door de vrije ronde van het ICG voor promotieplekken en ging ze aan de slag met het onderzoek.

Dierspelen, of venationes, waren gesimuleerde jachtpartijen die plaatsvonden in een arena. De aanschouwer kon genieten van de spanning van de jacht, zonder zelf gevaar te lopen. Er zijn vele studies gewijd aan dit spektakel. Wat dit onderzoek onderscheidt van de bestaande literatuur over dit onderwerp is de geografische focus. De meeste studies nemen namelijk Rome als uitgangspunt voor onderzoek naar venationes. Dit is opvallend aangezien de bronnen die men voor deze studies gebruikt vaak afkomstig zijn uit de Romeinse provincie Africa, ruwweg het stuk Noord-Afrika tussen Algerije en Libië. Met dit onderzoek brengt Sparreboom de bronnen terug naar hun oorsprong door Rome achterwege te laten en zich te richten op dierspelen in Africa.

Een ander kenmerk van de bestaande historiografie over de venationes is dat het bijna uitsluitend gericht is op de praktische kant van dierspelen. De meeste onderzoeken behandelen de manier waarop de wilde olifanten, leeuwen en giraffen werden gevangen, getransporteerd en uiteindelijk de arena in werden gepropt. In haar onderzoek neemt Sparreboom de praktische kant voor lief en richt zich op de sociale functie en culturele betekenis van deze activiteiten in het dagelijks leven. Ze vraagt zich af hoe de venatio de cultuur van Romeins Afrika bevestigde en bestendigde en welke rol venationes hadden in sociale en maatschappelijke processen. Deze vraagstelling komt voort uit een theoretisch concept dat is ontwikkeld door anthropologen, dat van cultural performance.

De informatie haalt ze voornamelijk uit mozaïeken. Deze mozaïeken, afkomstig uit Noord-Afrika, beelden de verschillende cultureel bepaalde onderdelen van dierspelen af. De processie vooraf en de arena tijdens het spektakel, afgebeeld met zo

Bron: LinkedIn

veel mogelijk dieren erin om de rijkdom van de patroon te bevestigen, zijn het soort afbeeldingen die Anna inzicht bieden in onmisbare rol van de venatio in het dagelijks leven van een Romeins-Afrikaanse stad.

Hoewel het niet zo'n belangrijke bron als de mozaïek is, verdient ook het vloektablet genoemd te worden. Deze kleine bronzen tabletten werden gevonden onder het zand van de arena waar ze lang geleden door een vervloeker waren begraven. Door voor het begin van een dierspel een vloektablet in de arena te begraven hoopten tegenstanders hun rivalen dwars te zitten voor de komende opvoering. Rivaliteit valt te verwachten in een drukbezochte publieke aangelegenheid als de dierspel, maar de vorm waarin Romeins-Afrikaanse arenakrijgers hun misnoegen uitten is wel erg opvallend. Op de vloektabletten zijn namelijk spreuken en aanroepingen van mysterieuze goden in een niet bestaand schrift in Griekse alfabet gekrast. De voetballers van vandaag staan dus in een lange traditie met hun tovermiddeltjes.

Sparreboom was ten tijden van het interview in de laatste fase van haar werk. Alle tekst was klaar en moest alleen nog geordend worden. Ze was een aantal interessante dingen tegen gekomen. Ten eerste meent ze na het doen van dit onderzoek dat het tijd wordt om af te stappen van het idee dat venationes een teken van de Romanisatie van Noord-Afrika zijn. Het dierspel is namelijk afkomstig uit Noord-Afrika en maakte dat in Rome de arenas ook gevuld werden met dieren, de arena werd op zijn beurt vanuit Rome populair in Romeins Afrika. We hebben hier dus eerder met een uitwisseling van cultuur te maken. Ook is het haar opgevallen dat in de vierhonderd jaar die ze heeft bekeken er een verschuiving van patronage lijkt plaats te vinden. Waar eerder alleen Romeinse ambtenaren dierspelen organiseerden, zijn de meeste patronen rond 400 na Christus afkomstig uit de gegoede burgerij.

Aan de hand van deze vondsten en de focus op de rol van de venatio in de Romeins-Afrikaanse cultuur lijkt het onderzoek van Anna een hele specifieke interesse aan te spreken. Maar niets is minder waar. Door te kijken naar de culturele en sociale rol van de venatio, met zijn erekwesties, rivaliteiten, clubs van gladiatoren die zich als moderne sportlui gedragen en patronen die met hun obsessie voor decorum in de wereld van nu niet uit de toon zouden vallen, brengt Sparreboom het dagelijks leven van Romeinse Afrika verrassend dichtbij. Hopelijk komt haar wens tot vervulling en kunnen we binnenkort college over de venationes in Romeins Afrika volgen.

GMS DIGITALISEERT

Specialistische kennis van digitalisering voor specifieke toepassingen

- ✓ Boeken en tijdschriften
- ✓ Kranten en magazines
- ✓ Microfilms, -fiches en vensterponskaarten
- ✓ Foto's en ansichten
- ✓ Grootformaten
- ✓ Dia's en glasnegatieven

Bezoek én ontdek GMS nu digitaal op www.gmsnl.com

Edisonweg 50d
2952 AD Alblasterdam

Telefoon: 078-6931300
info@gmsnl.com

gmsnl.com

0629_GMS-adv Almanak 080514.indd 1 09-05-14 14:39